

Man talte for døve

Da lyttet folk mer til den norske kirkes primas, biskop Eivind Berggrav. Riktignok var biskopen en av de første som hadde gått imot dødsstraffens gjeninnførelse i Norge etter krigen:

Hver fullbyrdet dødsdom vil bety ulykke for folkets sak.

Men hadde han ikke samtidig i sitt skrift "Folkedommen over NS" - gitt ut like etter frigjøringen - gått kraftig ut mot dem som måtte ha sviktet!

Hele partiet NS var en sammensvergelse mot det norske folk. Det var en dobbelt sammensvergelse. Først en sammensvergelse mellom NS-folk innbyrdes, så en sammensvergelse mellom disse og fedrelandets fiender. Det var en aktiv sammensvergelse. Vi kom i fare hver eneste mann og kvinne og hvert barn i dette land. Det var en blodig sammensvergelse. Den levete på trusler og vold. Den slo ned og drepte.

Dette er handlingen NS skal stå til regnskap for.

Og biskopen hadde fortsatt:

De enkelte medlemmer av NS var gjennom sitt medlemskap med på å dekke alt som ble foretatt i partiets navn. Hvert medlem hadde forskrevet seg til forræderiet og alle dets gjerninger. De som sier at de var passive, har samme ansvar som de aktive. De passive utgjorde den moralske basis, de var voldsforrettningens kausjonister.

Hvis denne skyld ikke blir stemplet og klarlagt ved at alle og enhver som har stått som medlem, blir straffet, vil vårt folk for all fremtid bli forvillet angående hva man kan gjøre.

Riksadvokat Sven Arntzen bad på et kurs sommeren 1945 sine etterforskere og påtalemyndigheten i landssviksaker om å legge seg biskop Eivind Berggravs ord på sinne. Og han ga seg til å sitere.

Ordene svarte nok godt til oppfatningen ikke bare hos riksadvokaten, men hos folk flest - også til den opphissede stemning her i distriktet. Utrenskningen gikk sin gang. De NS-medlemmene som ikke var blitt arrestert, var blitt omgående fjernet fra sine stillinger eller fra posisjoner de hadde.

Rektor Loe ved Norges Landbrukshøgskole opplyste på forespørsel fra Østlandets Blad at utrenskningen av nazister og lignende elementer var ferdig når det gjaldt de overordnede ved Landbrukshøy-

På vei til summarisk fengsling på Bjørnebekk. (Foto: Ski historielag)

skolen. Blant de underordnede var der ennå i midten av juni igjen noen tvilsomme tilfeller som var under behandling og snarlig avgjørelse. Hva ble medlemmene av NS automatisk betraktet som bortvist - og de var også borte alle sammen, eller de var i fengsel.

Nye stygge og ukjærlige handlinger, preget av hevngjerrighet, hadde fulgt utrenskningen.

Som da det ble gjort et uhyggelig gravfunn på Håøya hvor norske patrioter var blitt skutt av tyskerne vinteren 1942.

Østlandets Blad skrev om da massegroven skulle åpnes: *Til å åpne gravene der ble en del landssvikere fra Bjørnebekk hentet. Det var ikke tatt mange spadestikket før en kom ned på en haug med lik. De lå slengt hulter til bulter, og flere av*

dem var bundet på hendene. Klærne hadde holdt seg merkelig godt i alle disse år, men av kroppen var bare knokler tilbake.

En fryktet for at det også var en annen grav i nærheten, og neste dag ble det derfor hentet en ny flokk landssvikere fra Bjørnebekk. Fra llebu fengsel ble 3 NS-ordførere fra Follo rekvirert for å hjelpe til med å grave opp eventuelle nye likrester og for å bære dem på medbrakte bærer ned til fjorden for å sendes til Oslo for identifisering.

Forhørsretten på Bjørnebekk hadde imens foregått uten noen slags sensasjoner, rolig og stille, og var blitt fort avviklet, skrev Østlandets Blad. Retten hadde idømt 32 personer varetektfengsel hver dag, og det hele var ferdig ved slutten av mai måned. Adgangen til såkalt summarisk fengsling m.v. var ved en egen politianordning av 1943 blitt vesentlig ut-

videt, og mange hadde måttet vente, under kummerlige forhold og i stor spenning, før de endelig ble fremstilt for retten. Fengslingskjennelsene ble foreløpig satt til 15. august og 15. september, alt ettersom de siktedes forhold var av mer eller mindre grave-

rende art. Da forhørsretten var ferdig med sin behandling av de siktede, ble samtlige 250 som det var avsagt fengslingskjennelse over, transportert til fengslene. Av dem var 70 kvinner. De som hadde båret våpen i okkupasjonstiden, ble sendt til fengslet i Åkebergveien i Oslo. De andre manns personer ble fordelt på llebu, som konsentrasjonsleiren Grini nå var omdøpt til, og på Møllergt. 19 og Malakoff. Malakoff var en brakkeleir ført opp av tyskerne i Moss. Kvinnene ble sendt til Bredtvedt.

Follo forhørsrett kunne rose seg av å være den første i landet til å avvik-

le landssviksakene, skrev Østlandets Blad.

Men ikke alle var like imponerte, slett ikke en innsender i avisen:

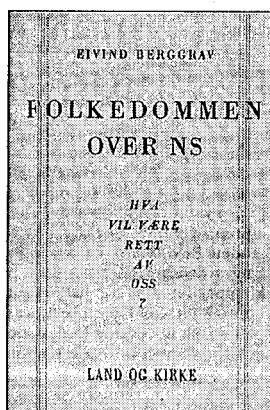
Av Østlandets blad for 6.juli fremgår at Follo forhørsrett vil rose seg av å være den første til å avvikle landssviksakene.

Follo distrikt kan imidlertid sikkert også rose seg av å være det distrikt som fremdeles har flest landssvikere gående på fri fot. Her på stedet har vi således den "glede" fremdeles å ha blant oss en fangevokter fra Bredtvedt, en lederskikkelse fra kvinnehirden og en NS-manns tyske kone.

Den nevnte mann som er fengslet, er jo rene lammet i forhold til sin tyske "bedre halvdel".

Det er i grunnen lett forståelig at Follo forhørsrett ble tidlig ferdig.

Leserbrevet var undertegnet Nordmann. Han representerte de mange som mente at man ikke gikk frem

Ører

I kø for å grave opp likrester. (Foto utlånt av Ellen Nicolaysen)

La dem få smake sin egen medisn! (Foto: Norges Hjemmefrontmuseum)

med den nødvendige strenghet, og at behandlingen i fengslene var for iemfeldig.

Ved henvendelse til Landssvikavdelingen i Follo i august fikk Østlandets Blad opplyst at det her i distriktet var i alt mellom 1200 og 1500 landssviksaker. Det var mange i forhold til landsgjennomsnittet. Hver tredevte person i Follo var blitt satt under etterforskning. Den gang bodde det nemlig bare ca. 35 000 mennesker her, mot vel 100 000 i dag. Tar man med pårørende og kvinner som hadde hatt omgang med tyske soldater m.fl., må omkring 10 prosent av befolkningen ha følt frigjøringen og landssvikoppgjøret som noe av en katastrofe.

Det ble for øvrig innrømmet at det i frigjøringsruset var blitt arrestert "i overkant". Det var mange ganger flere enn man på forhånd hadde regnet

med.

Ille var det for de 250 som fortsatt satt inne. Verre var det kanskje for dem som var sluppet ut og for familier og pårørende. De var alle utsatt for en stadig spissrotgang, for spott og spe.

I august var 20 av landssviksakene ferdigbehandlet av politiet og ble nå gjennomgått av statsadvokaten til endelig fastsettelse av tiltalspørsmålet, kunne politimesteren i Follo opplyse til Østlandets Blad.

I november var over 200 saker ekspedert fra politiet. 50 saker var kommet tilbake fra statsadvokaten og ville bli forelagt herredsretten etter hvert. Det gjaldt spesielt frontkjemper og ellers noen småsyndere. NS-ordførerne og de øvrige størrelsers saker ble det ikke snakk om på den siden av nyåret.

Kvernen hadde begynt å male. Men

den malte langsomt.

I 1946 fikk 197 personer i Follo sin dom i herredsretten eller for lagmannsrett.

294 forelegg, gitt av landssvikpolitiet, var vedtatt.

53 personer hadde fått påtaleunntattelse. 260 saker var henlagt på grunn av bevisets stilling.

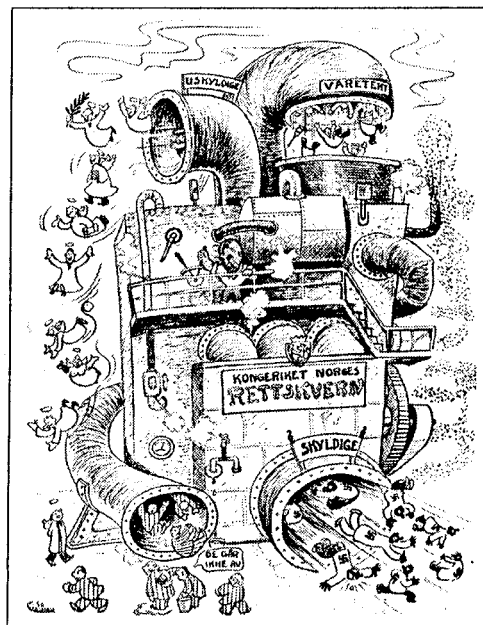
Men mange saker gjenstod. 80 forelegg var enda ikke utferdiget. 50 herredsrettsaker ville bli fremmet i løpet av 1947, et par saker for lagmannsrett.

Man hadde enda langt igjen.

Først ved inngangen til 1948 kunne landssvikavdelingen ved Follo politikammer avvikes. Det kunne politimesteren fortelle på forespørsel fra Østlandets Blad.

All etterforskning fra politiets side var nå unnagjort for dette distrikts vedkommende. Det stod riktignok en del saker igjen til pådømmelse av retten, men det hadde jo intet med politiet å gjøre.

Det var fortsatt lang natts ferd.

Kvernen maler. (Tegning: Odd Einarson. Institutt for Norsk Okkupasjons historie)